

Upodabljaljoča umetnost.

Slovenska umetniška razstava v Ljubljani. Slovenska upodabljaljoča umetnost je dobila svoj lastni dom. Lepšega mesta za to sploh ni bilo mogoče izbrati! Kakor ljubko svetišče se ti zdi ono zračno poslopje tam ob križišču obeh glavnih prog Lattermanovega drevoreda sredi svežega zelenja. Vtisk bode še prijetnejši, kadar se ozadje izpremeni v nameravani park. Človeku, ki si bo prišel semkaj vedrit glavo od vsakdanjih morečih skrbi, ki se bo prišel divit semkaj ustvarjajočim silam umetnice narave, se bo kar samo ob sebi obudilo razpoloženje tudi za uživanje človeške umetnosti, zamikalo ga bo, ozreti se tudi v dela človeškega uma, poglobiti se v skrivnostno snovanje umetnikove duše. Srečna je bila torej misel, napraviti umetniški paviljon na tem mestu, in že v tem, da je izvolil baš ta kraj, se je pokazal Rikard Jakopič umetnika. Kajti Rikarda Jakopiča zasluga je, da se nahajajo danes dela naših najboljših slikarjev in kiparjev v primernih prostorih, njegova zasluga je, da imajo danes naši upodabljaljoči umetniki svoje mirno zavetišče. — Ali naj ga hvalimo? Kaj so besede! Kdor ne čuti sam od sebe, kaj nam je Jakopič storil, njemu bi zaman dopovedovali! Eno je gotovo; tudi če bi Jakopič ne bil umetnik, bi zgodovina naše umetnosti njegovega imena ne smela zamolčati!

V soboto, dne 12. junija ob polpetih popoldne so se prvič odprla vrata novega umetniškega hrama in otvorila se je ob navzočnosti več povabljenih odličnjakov III. slovenska umetniška razstava. Razstava je nepričakovano bogata, kajti obsega 160 slikarskih in 20 kiparskih del. Nehote se vprašaš: Kdaj se je vse to ustvarilo? Zares, kar imponuje človeku tolika obilica umetnin, o katerih nismo takorekoč ničesar vedeli, ničesar čuli. To tiho, vztrajno, samo sebi posvečeno delovanje naših upodabljaljočih umetnikov se jako prijetno razlikuje od načina, kako proizvajajo in postopajo dandanes mnogi naši pisatelji in pesniki, ki niti ne počakajo, da bi se črnilo posušilo, pa že nosijo svoje blago naprodaj!

Med slikarji so v razstavi zastopani: Jakopič, Grohar, Jama, Strnen, Tratnik, Gaspari, Žmitek, Vavpotič, gdč. Kobilca, Milan Klemenčič, Fr. Klemenčič, Magolič, Roza Klein, Globočnik, Šantel Šaša, Šantel Henrika, Šantel Avgusta, Gvajc, Gostinčič, gdč. Zupanc, Marčič, Perhac in Bucek, med kiparji Bernekar, Repič, Zajc, Peruzzi, Vrbanija, Ajlec.

V oceno posameznih del se sedaj ne moremo spuščati. To priobčimo v eni prihodnjih številka na drugem mestu. Le nekoliko splošnih opazk si še dovoljujemo. Pisalo se je nekje, da treba naše občinstvo predvsem še vzgajati, navajati ga v to, da bo znalo razločevati med dobrim in slabim v umetnosti. Pritrjujemo tej misli, dasi bo imelo vzgajanje uspeh seveda samo pri človeku, ki ima prirojenega nekoliko estetičnega čuta. Gotovo, občinstvo mora priti do zavesti, da vrednost slike ni zavisna od velikosti, da je slika lahko slaba, tudi če izraža lepo idejo, in nasprotno, da more biti slika dobra, tudi če predstavlja manj zanimiv predmet. To vse je neoporekljivo res. Nihče, ki količkaj razume, ne bo tajil, da je velika slika lahko slaba in majhna lahko dobra. Toda to ni še vse. Če hočemo dovesti resnico do zmage, potem ne smemo zamolčati, da pa ima velika slika, ki je sicer enako dobra kakor majhna, od te večjo vrednost. Črtica ni roman! In če nam slika ali kip predstavlja pretresljivo tragedijo, je to vendar nekaj več nego morda gol posnetek kakega

posameznega prizora iz narave, ki se nam kaže v tej ali oni pokrajinski sliki. Kaj hočemo reči s tem? Da vsebina umotvora ni tako postranska reč, kakor se dandanes rado trdi! Gotovo, vse je lahko predmet umotvora, ali vrednost umotvora je vendar zavisna tudi od predmeta. Čudno bi bilo, ako bi ne bilo tako! Jaz ne dvomim kar nič, da umetnost ne bo ostala vedno na stališču, ki ga zavzemlje dandanes, in da čas ni več daleč, ko se pri umotvoru ne bo vprašalo samo kako, temveč tudi kaj. — To velja seveda za leposlovje baš tako, kakor za vse druge umetnosti!

Odličen delež pri omenjenem vzgojevanju občinstva bo imela kritika.

Kritika!

Nekaj let sem se je udomačila pri nas čudna navada, da se vsakdo obrega ob kritiko in da se vsaka kritika začinja z zabavljanjem kritiki. Komurkoli kdaj kaka kritika ni po volji, gre med kritike in bije po kritikih! „Ti naši kritiki... ti nevedneži... ti idiotje!“ A če vprašaš takega kritika-zabavljača, kaj pravzaprav zahteva od kritike, ti ne ve nič pametnega odgovoriti. Samo toliko ve, da ni vsa naša kritika vredna piškavega lešnika. Meni se zdi vse to precej smešno! Ne rečem, če zahteva kdo od kritike načel — tako zahtevo smo izjemoma nekje čitali — a tudi v tem oziru so gotove meje. Zahtevati vse po „enem kopitu“ ni nikjer manj umestno nego v umetnosti. Tisti „absolutni prav“, ki se je včasi poudarjal v umetnosti in drugod, ni bil nič drugega nego velika zmota. V taki zmoti se je nahajala naša kritika zlasti takrat, ko je bil zavladal v literaturi tudi pri nas Zolov naturalizem in ko se je trdilo, da se sme pisati samo resnica in nič drugega nego resnica!

Pa kaka bodi potem kritika? Poglavitni postulat vsake kritike po mojem mnenju je iskrenost! Iskrena, odkritosrčna bodi kritika, brez vsakega licemerstva, vzvišena bodi nad vsako klikovstvo in strankarstvo, pa bode koristila, tudi če ni kdovekako duhovita! S kritiko, ki ni iskrena, ki izvira iz postranskih namenov ali ki je zaslužnjena posamezniku, se občinstvo ne vzgaja, temveč zavaja v zmoto in nevednost. Take kritike pač bolje da je ni.

A kaj treba povedati občinstvu, da bode pojnilo, da bode umelo? Vsekakor, kaj je lepo in kaj ni lepo! Pri tem se pa ne sme pozabiti, da lepota ni ena sama, temveč da je lepota več. To dejstvo se je le prerado preziralo, in baš to je bilo vzrok, da so bili pri nas ljudje, ki so zametavali Prešerna in vse drugo razen sebe! Upajmo, da se taki časi ne povrnejo več! Vsaka stvar ima več strani in vpraša se samo, kateri je posvetil umetnik več svoje umetniške moči, katera se mu je bolj posrečila. Zato nam ta ali oni umotvor imponuje morda po svoji izborni karakteristiki, drug iz kakega povsem drugega razloga. Tudi radi tehnike bomo pač občudovali ta ali oni umotvor, samo te misli se moramo iznebiti, da je kak proizvod že zaradi same tehnike umotvor v strogem pomenu besede, kajti v vsaki tehniki je nekaj rokodelskega, pa bodi izpopolnjena do še tolike virtuoznosti.

Da so tudi različne stopnje umetnosti, je samo ob sebi umevno, in da cenimo tistega, ki je izlil na pr. vso svojo dušo v svoj umotvor, više od onega, ki nam je podal samo nekaj zunanjega, je le pravično.

Laglje seveda je dopovedati širšim krogom, kaj ni lepo, nego kaj je lepo. A tudi take, v nekem pogledu negativne kritike ne gre zametavati, tudi taka kritika je lahko koristna. Kajti kdor dozna, kaj ni prav, dozna vsaj deloma tudi, kaj je prav.

Pa naj si izvoli kritik že eno ali drugo pot, naj skuša pri svojem stremljenju, da bi vzgajal občinstvo, priti že tako ali tako do cilja, vedno imej pred očmi, da doseže svoj smoter samo tedaj, če ostane svojemu prepričanju zvest in če ne govori

nikoli drugače, nego misli. Kajti tudi v tem pogledu se mnogo greši in mnogo je včasih izposojene navlake po kritikah! Nič ne de, če tvoje mnenje podleže mnenju drugih! S tem, da se nisi zbal povedati svojega prepričanja, si dal povod, da so tudi drugi povedali svoje mnenje, in tako si koristil sebi in si koristil drugim. Tudi tu velja kot povsod: errando discimus! S tem seveda nočemo reči, da sme kritikovati vsakdo. To velja samo za one, ki čutijo v sebi zares poklic kritika!

Dovolj o tem.

Lep namen ima novi umetniški dom. Naj bi naše občinstvo tega nikdar ne zabilo in naj bi vsakdo po svoji moči pripomogel, da se izpolnijo lepe nade, da se obistinijo plemenite intencije slikarja - umetnika, ki je prešinjen od želje, koristiti svojemu narodu, prevzel težko nalogo ter zgradil slovenskim modricam, doslej brezdomnim sirotam, tako lično svetišče, potem bode dan 12. junija 1909. leta zabeležen z blestečimi črkami v zgodovini naše umetnosti! Z.

Splošni pregled.

Stoletnica Lj. Gaja. Dne 8. julija poteče sto let, odkar se je v Krapini onkraj Sotle porodil Lj. Gaj, ena najmarkantnejših osebnosti ilirske dobe. Njegova zasluga je, da imamo Slovenci in Hrvati enotno pisavo. V proslavo njegovega spomina se bodo vršile avgusta meseca v njegovem rojstnem kraju velike slavnosti, katerih se udeleže v obilnem številu pač tudi Slovenci!

„**Matica Slovenska**“ izda l. 1909. sedem knjig; med njimi obsežen „Bleiweisov zbornik“ (slika naše kulturne zgodovine okoli l. 1848., dobe Bleiweisove, Jurčičeve, Levstikove), prevod iz ruščine „Onjegin“, ilustriran opis Koroške (z velikim jezikovnim zemljevidom), opis dobe Stanka Vraza; nadalje izdajo „Zabavna knjižnica“, „Knezova knjižnica“ (z zabavnim čtivom) itd.

Prireditve v proslavo petindvajsetletnice pevskega društva „Slavca“ v dneh 27., 28. in 29. junija so uspele ob veliki udeležbi domačega občinstva in zunanjih gostov prav dobro. Najlepša točka v tridnevnem programu je bil veliki koncert v hotelu „Unionu“, pri katerem so se odlikovala zlasti češki pevski društvi „Hlahol“ iz Prage in „Hlahol Vinohradsky“ in pa hrvatsko pevsko društvo „Kolo“ iz Zagreba.

